

O czynnościach Wydziału krajowego.

II.

(Ciąg dalszy.)

(Obacz Nr. 26. Dodatku osobnego z r. 1862.)

Zaraz po śmierci Fundatora przystąpił Wydział stanowy chętnie do wypełnienia swoich praw i zobowiązań wobec tego zakładu, i równie też Kurator fundacyjny tudzież Rada Administracyjna aktem fundacyi ustanowiona, rozpoczęła swoją czynność w celu zrealizowania tej zbawiennej instytucyi. gdy potem w skutek reskryptu c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 27. marca 1850. l. 15752 cały majątek fundacyjny przeszedł pod bezpośrednią administracyę Rządu aż do wejścia w życie tej fundacyi, od którego to czasu Wydział stanowy od wszelkiego mieszania się w przyznaną mu aktem fundacyi kontrolę administracyi zakładu usunięto.

Powodem, dla którego ta sprawa przez Wydział krajowy dotychczas nie została poruszoną, było oczekiwanie, że Zakład Drohowycki, jako zakład krajowy, będzie niebawem przedmiotem owej Kommissyi, która ma pośredniczyć przy oddaniu zakładów dotychczas pod bezpośrednią administracyę Rządu zostających, pod administracyę i nadzór Wydziału krajowego.

Gdy jednak to oddanie zapewne nie tak prędko nastąpi; przeto objawił Wydział krajowy, z zastrzeżeniem przysługującego mu według §. 26. ordynacyi krajowej prawa, — swój zamiar i gotowość w tym kierunku, ażeby administracya wspomnianego zakładu dobroczynnego, według odpowiednich postanowień fundacyi, znowu jak najspieszniej zaprowadzoną została.

Po przedstawieniu powyższej odezwy było rzeczą Kommissyi mieć na uwadze postanowienia dokumentu fundacyjnego z dnia 1. sierpnia 1843. co do założonego przez hr. Skarbka w Drohowyżu zakładu ubogich i sierot. i w tym celu został ten dokument fundacyjny według całego brzmienia swego odczytany.

Zawarte w nim główne postanowienia są następujące:

Stanisław hr. Skarbek powziął zamiar założyć jeszcze za życia swego na swoich dobrach Drohowyże, w obwodzie stryjskim Dom ubogich i sierot, i przeznaczył na wybudowanie, urządzenie i utrzymanie tego zakładu swój cały znaczny majątek.

Kuratorya tej fundacyi ma być dziedziczną.

Hrabia Skarbek przeznaczył na pierwszego Kuratora tego zakładu po swojej śmierci księcia Karola Jabłonowskiego. Każdoczesny Kurator tej fundacyi ma pobierać z jej dochodów po 6.000 zlr. monetą konwencyjną rocznie, mieć bezpłatne pomieszkanie w gmachu teatralnym, i przez czas trwania przywileju teatralnego mieć wolną lożę w teatrze.

W państwie Drohowyżkiem założyć się mający budynek, ma w miarę wystarczających środków 400 ubogich chrześcijańskich osób obojej płci, i 600 chrześcijańskich sierot obojej płci przyjmując: tam należy według odnośnych szczególnych statutów zakładu, pierwszym dawać umieszczenie, odzież, i odpowiednie ich siłom zatrudnienie, drugim utrzymanie, wychowanie i kształcenie na rzemieślników i do pożytecznych zatrudnień domowych.

W §. 5. aktu fundacyjnego postanowił hr. Skarbek, co następuje:

„Jak długo żyję, a zarządem dóbr i ufundowanego przezemnie zakładu trudnić się będę, chcę być wolnym od wszelkiej kontroli co do używania dochodów z majątku poświęconego zakładowi, gdyż te na wybudowanie gmachu zakładowego i na uwolnienie dóbr od długów na nich ciężających obrócić zamierzam: zaś

„§. 6. Po mojej śmierci dobra zakładu mego, mają być wydzierżawione przynajmniej zawsze na lat sześć przez publiczną licytacyę, odbyć się mającą w czasie kontraktów w c. k. Sądzie szlacheckim lwowskim, który postanawia się niniejszem jurydykę sądową zakładu.“

„§. 8. Zarząd zakładu i funduszków jemu poświęconych należyć będzie do każdoczesnego kuratora, podług przepisanej mu instrukcyi.“

„§. 9. Czynności kuratora mają być pod kontrolą Rady zarządu, która składać się ma z dwóch stanowych Deputowanych, wyznaczonych przez Prezesa Wydziału stanowego, i dwóch przez zgromadzony Wydział miasta Lwowa wybranych Członków tegoż Wydziału.“

„Ci Radey administracyjni mają być wybierani na lat sześć. Przewodnictwo w Radzie Administracyjnej prowadzi każdoczesny Kurator instytutu, a uchwały stanowią się większością głosów.“

„§. 10. Wydziałowi stanowemu galicyjskiemu powierzam kontrolę nad zarządem zakładu, i nadzór nad odpowiednim statutom utrzymaniem zakładu. W skutek tego będzie Wydział stanowy rachunki kuratora przeglądać, błędy w nich wytykać i ostatecznie załatwiać, kasę instytutu skontrolować, raporta Rady Administracyjnej z uwagami swemi Rządowi krajowemu przedkładać, i podawać rokrocznie czynność zakładu do wiadomości publicznej. Następnie ma być Wydział stanowy uprawniony, Kuratora, jeżeliby zakładem nie według instrukcyi zarządzał, krajowemu Rządowi do oddalenia proponować, i tymczasowe ku temu poczynić przygotowania, stanowe jednak usunięcie Kuratora ma być najwyższej Administracyi Państwa zastrzeżone. Również będzie Wydziałowi stanowemu przysługiwać prawo, konieczną w skutek stosunków czasu zmianę regulaminów, instrukcyj i statutów zakładu po uprzednio zasięgnięciem zdaniu Rady Administracyjnej Rządowi proponować, i potwierdzenie tych zmian, jednakże bez naruszenia celu zakładu, wyjednywać.“

„§. 11. Nadzór policyjny zakładu należeć będzie do wysokiego Rządu krajowego, który ma roztrząsać sprawozdanie Wydziału stanowego, i znosić rozporządzenia, któreby się celowi zakładu i statutom jego sprzeciwiało.“

„§. 16. Wszysey w poprzedzających czterech ustępach oznaczeni urzędnicy instytutu, i słudzy mają na wnioski Kuratora instytutu przez Radę Administracyjną być mianowani, i przez Wydział stanowy potwierdzani, i tymże

sposobem oddaleni, i przez innych zastąpieni. Płacę pobierać będą miesięcznie z funduszu instytutu.“

„§. 19. Gdy według statutów przyjmowanie ubogich i sierot do zakładu ma się odbywać tylko co pół roku; przeto zgłaszające się w tym przeciągu czasu przyjęcia godne indywidua mają być tymczasowo na Frydrykówce we Lwowie, lub na zamku rozniatowskim umieszczone, i miejscowości te do tymczasowego przyjęcia ubogich i sierot należycie urządzone.“

„Do miejsc w drohowyżkim zakładzie opróżnionych mają pierwsze prawo umieszczeni tymczasowo na Frydrykówce lub w Rozniatowie.“ —

Z odwołaniem się do powyższych najgłówniejszych postanowień dokumentu fundacyjnego, zauważano ze strony Delegatów c. k. Namiestnictwa, co następuje:

Wszystkie rozporządzenia, które hrabia Skarbek w swoim wspomnianym dokumencie fundacyjnym pod względem administracji majątku fundacyjnego poczynił, i które dopiero po jego śmierci w życie wejść miały, suponują oczywiście istnienie wprowadzonego już w życie zakładu fundacyjnego, i zdaje się, że hrabia Skarbek, układając takowe, był tej otuchy, iż mu się jeszcze za życia powieścić ukończyć budowę gmachów instytutu, i całą fundację stosownie do planu w życie wprowadzić.

Co ma nastąpić względem administracji majątku fundacyjnego na przypadek, gdyby Fundator zmarł przed zupełnym ukończeniem swego dzieła, o tem nie zawiera dokument fundacyjny żadnego bliższego postanowienia, wyjąwszy tę jedną wyżej nadmienioną okoliczność (§. 6.), że dobra fundacyjne w drodze licytacji publicznej w lwowskim Sądzie szlacheckim mają być wydzierżawione.

W rozporządzeniu ostatniej woli z dnia 24. października 1848. zarządził w prawdzie hrabia Skarbek, że każdemu Kuratorowi fundacji ma wyznaczona mu roczna płaca 8000 złr. m. k., która do tej summy przy ofiarowaniu deklaracją z dnia 20. lipca 1846 dóbr Klimiec, Smorze-Górne i Smorze-Dolne, tudzież Ostalowice podwyższoną została, płynąć od dnia jego śmierci; z tego jednakże nie można wnioskować, jakoby hrabia Skarbek przeznaczonemu na pierwszego Kuratora fundacji księciu Karolowi Jabłonowskiemu zarazem z pobieraniem tej należytości chciał przyznać prawo zarządzania majątkiem fundacyjnym, i że ten majątek przed, i aż do urzędzenia fundacji ma być administrowany według tych samych zasad, które Założyciel fundacji stosownie do postanowień dokumentu fundacyjnego, po nastąpieniu już zaprowadzeniu fundacji chciał mieć zastosowane.

Również nie wypełnił hr. Skarbek luki, którą w dokumencie fundacji względem sposobu obrotu majątku fundacyjnego, względem Kuratora Rady Administracyjnej, tudzież regulaminu i statutów dla zakładu ubogich i sierot sprostrezono, w którym to względzie powołuje się dokument fundacyjny na szczególne instrukcje i postanowienia, a tych ułożenie hr. Skarbek zapewne dopiero do tej chwili odłożył, w którejby urzeczywistnienie jego planów było się do celu zbliżyło.

Niestety hr. Skarbek umarł dnia 27. października 1848 w pośród największego zamieszania, nie posunąwszy dalej dzieła swego, i zostawiwszy znaczny stan dłużny, gdyż same intabulowane długi wynosiły nad 300,000 złr.

Pod dniem 8. listopada 1848, l. 28126 zawiadomił lwowski Sąd szlachecki Rząd krajowy o śmierci hrabiego Skarbka (który według wyżej wspomnianego ostatniego rozporządzenia woli swojej, fundacji tej oprócz już pierwszej darowanych dóbr ziemskich i gmachu teatralnego, także resztę majątku swego legował), a to w tym celu, ażeby ta fundacja oddaną została pod opiekę Rządu, o czem zawiadomiono także równocześnie prokuraturę skarbową, w celu zabezpieczenia i utrzymania majątku fundacyjnego.

Według zawiadomienia z dnia 12. lutego 1849. l. 637 złożyła prokuratura skarbowa imieniem drohowyżkiego zakładu ubogich i sierot deklarację dziedzictwa co do spuścizny po hrabi Skarbku, z dobrodziejstwem inwentarza.

Tymczasem poruczono księciu Karolowi Jabłonowskiemu ze strony lwowskiego Sądu szlacheckiego administrację całej po hrabi Skarbku pozostałej spuścizny, i tenże objął jako Kurator zakładu ubogich i sierot w Drohowyżu, faktycznie zarząd majątku fundacyjnego.

W administracji księcia Jabłonowskiego znalazł Rząd powody do obawy, że dalsze trwanie tego stosunku pociągnęłoby za sobą nieochybnie upadek majątku fundacyjnego. A przeto postanowił on wspomnianemu sposobowi administrowania majątku fundacyjnego koniec polożyć.

Przeto w skutek reskryptu Prezydium krajowego z dnia 27. marca 1850, odebrano majątek fundacyjny pod bezpośredni zarząd administracji Państwa, i uwolniono zarazem księcia Karola Jabłonowskiego od wszelkich czynności około administracji dóbr fundacyjnych i gmachu teatralnego na tak długo, ażby po wejściu w życie fundacji nastąpiła chwila, w której książe Jabłonowski przeznaczone mu stanowisko Kuratora będzie mógł zająć.

Po takich zarządzeniach otrzymało Prezydium krajowe reskrytem wys. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 9. lipca 1850. l. 7949 następującej osnowy zawiadomienie:

„Tej nader ważnej sprawie nie użyczono zaraz z początku owej troskliwości, jaka ze stanowiska władz rządowych nad fundacyami, i ze względu na jasno wyrzeczoną wolę fundatora zaleconą była.“

„Już bowiem ze śmiercią Fundatora dnia 27. października 1848. nastąpiła chwila, w której cały, dotychczas w jego posiadaniu i administracji zostający majątek fundacyjny powinien był być ze strony Gubernium objęty, zlikwidowany, i w ogóle tak czynny, jako też bierny stan jego ściśle sprawdzony.“

„Do tego środka należało zarazem przywiązać wszystkie owe zarządzenia, które przywilej fundacyjny jako warunki wejścia w życie i czynności kurateli fundacyjnej przepisuje, a do czego należy policzyć przedewszystkiem według §. 8. ułożenie instrukcji dla Kuratora, i wedle §. 9. ustanowienie przeznaczonych do kontroli Rady Administracyjnej.“

„Dopóki zaś ta instrukcja, której ułożenie jest obowiązkiem władzy fundacyjnej, bo Fundator ułożyć ją zaniedbał, nie istnieje, i dopóki kontrolujący organ dla Kuratora nie został ustanowiony, i stosunek ostatniego do przydzielonej mu Rady Administracyjnej, tudzież do Wydziału stanowego i do c. k. Rządu ściśle oznaczony; powinna była administracja majątku fundacyjnego zostać prowizorycznie w ręku rządowej instancyi fundacyjnej, a nie powinna była przejść na Kuratora.“

„Ten ostatni nie był w ogóle uprawniony bez formalnego instalowania go jako Kuratora fundacyjnego. i bez oddania mu majątku fundacyi wejść w jego posiadanie i takowym zarządzać.“

„Intromissya mogła wyjść tylko od administracyi rządowej, która po śmierci hr. Skarbka jedynie prawnie powołaną była przestrzegać już istniejącej, najwyższą uchwałą potwierdzonej fundacyi, i majątek takowej podczas peryodu przejścia, aż do wejścia w życie formalnie uorganizowanej kurateli, której jednak sam Kurator bynajmniej nie reprezentuje, zabezpieczyć i administrować. Zamiast to uczynić, wstrzymała się władza administracyjna, zapewne wśród naglących ówczesnych stosunków, w chwili stanowczej, od wszelkiego wpływu, i przyszło do tego, że powołany Kurator książę Jabłonowski bez otrzymanego upoważnienia, bez instrukcyi, a nawet przez dłuższy czas z zupełnem nieuwzględnieniem ustanowionych aktem fundacyjnym organów kontrolujących, prowadził administrację majątku fundacyjnego.“

„Stosunek, który zaraz pierwotnie istniał, tylko jako faktyczny, i żadnej podstawy prawnej nie mający, nie może samym wpływem czasu zmienić istoty swojej, i z tego stanowiska usprawiedliwiają się kroki przez Prezydium krajowe w tej sprawie poczynione.“

„Stanowisko, jakie teraz głównie zająć należy, jest to, że bez względu na sposób, w jaki dotychczas majątkiem fundacyjnym zawiadywano, potrzeba powetować to, co ze strony władzy fundacyjnej zostało zaniedbane, i że tak powiemy, przywrócić właściwie stan, jaki istniał w czasie śmierci Fundatora.“

„Należy przeto zarządzić niezwłocznie potrzebne kroki co do spisania i likwidacyi majątku fundacyjnego, tudzież wykazania czynnego i biernego stanu, i połączyć wraz z tem obrachunkowe sprawdzenie prowadzonej przez księcia Jabłonowskiego administracyi, z której się okaże, czy w ogóle, i jakie pretensye fundacyi z tego zarządu wynikają.“

„Dalszą uwagę należałoby potem na to zwrócić, ażeby instrukcyja dla Kuratora w porozumieniu z nim ułożoną, i owym organom do ocenienia oddaną została, które jedynie według §. 10. dokumentu fundacyjnego do tego są powołane.“

„Z uwzględnieniem przyszłej opinii tychże, tudzież zdania Rządu krajowego, zastrzega sobie Ministerjum stosownie do wspomnianego §. 10. ich zatwierdzenie.“

„Te instrukcyje, ustanowienie organów kontrolujących, i ich spółdziałanie, nakoniec zastrzeżone administracyi rządowej prawo nadzoru, będą potem, jeżeli żadne inne trudności nie zajdą, dostateczną rękojmią, iżby administrację majątku fundacyjnego, i dalsze kroki ku urzeczywistnieniu samego zakładu Kuratorowi i przydanej mu pod jego przewodnictwem Radzie Administracyjnej według przepisu aktu fundacyjnego można powierzyć. Aż potąd jednak musi cały majątek fundacyjny pozostać prowizorycznie pod opieką administracyi rządowej.“

„Wszakże w ciągu tego czasu nie można księciu Jabłonowskiemu, po sprawdzeniu rachunków, i w razie, jeżeli żadne pretensye wynagrodzenia przeciwko niemu się nie okażą, zaprzeczyć należącego mu się według rozporządzenia Fundatora od dnia śmierci dochodu, ani używania wolnego mieszkania i łoża w teatrze.“

„Co do wspomnianego w powyższym dekreście ministerjalnym przedłożenia rachunków ze strony księcia Karola

Jabłonowskiego za czas jego administracyi majątku fundacyjnego, zarządzono reskryptem wysokiego Ministerjum Spraw Wewnętrznych z dnia 21. grudnia 1851. l. 23.550, ażeby w drodze kommissyonalnej likwidacyi, i z pomocą już gotowych, tudzież od księcia Jabłonowskiego zażądać się mających dokumentów i informacyj, zestawie rachunek za cały czas jego administracyi, a co do okazujących się w nim niedostateczności i wątpliwości zażądać odeń objaśnienia.“

Okazuje się z aktów Namiestnictwa, że w celu wyrównania zachodzących między księciem Jabłonowskim a fundacyą hrabiego Skarbka wzajemnych pretensyj, pod dniem 18. września 1857. została przez c. k. Namiestnictwo, z mocy udzielonego od wysokiego Ministerjum spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 22. listopada 1856. l. 5.840/M. S. W. upoważnienia, zawartą ugodą, według całej osnowy pod dniem 9. stycznia 1858, l. 7/hr. Sk. zatwierdzona, i zarazem zostały dla ostatecznego zrealizowania tej ugody odpowiednie kroki przedsięwzięte.

Majątek fundacyi hr. Skarbka składa się obecnie:

I. Z dóbr ziemskich, mianowicie:

1. według dokumentu fundacyjnego z dnia 1. sierpnia 1843.
 - a) z Państwa Roźniatowa, w obwodzie stryjskim, złożonego ze wsi Roźniatów, Starawieś, Cieniawa, Demnia, Jasionówka, Janówka, DUBY, Książówka, Roźniata, Olchówka, Rypna, Lecówka i Dobrzany;
 - b) z Państwa Brzozdowce, w obwodzie brzeżańskim, złożonego z miasteczka Brzozdowce, i ze wsi Kutry, Hranki, Turczanowice i Podhorec;
 - c) z miasteczka Żydaczowa w obwodzie stryjskim;
 - d) z dóbr Żabie i Słupyka w obwodzie kolomyjskim;
 - e) z Państwa Drohowyże w obwodzie stryjskim, złożonego z miasteczka Mikolajowa, i ze wsi Drohowyże, Uście, Nadybim, Rozwadów, Waryn, Wola. Demnia, Trościaniec, Stulskie i Ilów, tudzież
 - f) z dawnej stanowej realności Fryderykówka Nr. 484, 486, 487, 530³/₄ we Lwowie;
2. według oświadczenia z dnia 20. lipca 1846. z położonych w obwodzie stryjskim dóbr Klimiec, Smorze-Górne i Smorze-Dolne, tudzież z leżących w obwodzie brzeżańskim dóbr Ostalowiec; nakoniec
3. według dokumentu donacyi z dnia 24. października 1848. z Państwa Opary w obwodzie samborskim, złożonego ze wsi Opary, Dolhe, Robezyce i części dóbr Słońsko: dalej

II. według dokumentu donacyi z dnia 1. sierpnia 1843. z położonego we Lwowie pod l. k. 367. gmachu teatralnego wraz z wszystkimi budynkami ubocznymi i całym urządzeniem;

III. Z puścizny hr. Skarbka jako dziedzictwa realności pod l. 478¹/₄ we Lwowie;

IV. z obligacyi indemnizacyjnych w summie 206.000 złr. m. k. jako wynagrodzenia za zniesione ciężary gruntowe; przyczem domieszcza się tu uwaga, że przyznanie kapitałów indemnizacyjnych, a mianowicie z dóbr Brzozdowce w summie 39.821 złr. 5 kr., z dóbr Roźniatów w summie 46.793 złr. 25. kr., i z dóbr Żabie w summie 21.874 złr. 55 kr. m. k., nie nastąpiło dotychczas, że jednak przypadające roczne renty wypłacają się na rzecz fundacyi.

Co do sposobu dotychczasowego zarządzania majątkiem fundacyjnym zauważano, że majątek fundacyjny administruje się pod kierunkiem i nadzorem Namiestnictwa przez osobno ustanowione organa.

Dla dóbr ziemskich znajduje się dyrekeya gospodarza, która jest zaopatrzona instrukcyą służbową: gmachem teatralnym zaś zarządza administracya domu.

Wszystkie dobra ziemskie są wydzierżawione, z wyjątkiem lasów, które zostają pod własnym zarządem.

Obliczanie ogółowego przychodu fundacyi jest skoncentrowane w lwowskiej Głównej Kassie krajowej.

Przytem nie można pominąć milczeniem, że plan budowy gmachu na zakład ubogich i sierot hrabiego Skarbka w Drohowyżu, został ze strony Namiestnictwa pod dniem 22. lutego 1858. l. 121/hr. Sk. zatwierdzony.

Budowla tego gmachu w roku 1858 rozpoczęta idzie, prowadzi się ciągle dalej pod nadzorem krajowej dyrekeyi budowniczej przez osobno ustanowionego budowniczego, i postąpiła już tak daleko, że prawe skrzydło gmachu, zostało au-rez-de chaussée wyprowadzone, a prócz tego jest jeszcze przeszło milion cegieł w zapasie.

Na budowę preliminaruje i obraca się rokrocznie, z uwzględnieniem będących do dyspozycyi środków kassowych 15 do 20.000 złr. w a.

Co do stanu biernego fundacyi hr. Skarbka przytacza się, że z wykazanych 122 procesów prawnych, przez c. k. Prokuraturę skarbową w rzeczach fundacyi prowadzonych, toczy się obecnie jeszcze 20.

Wykaz buchhalteryzny z dnia 5. lutego r. b. przedstawia szczegółowo, że stan bierny tej fundacyi, z peryodu aż do 27. marca 1850, jako dnia objęcia zarządu fundacyi przez administracyę rządową, ogółem . 361,655 złr. 58 kr. wynosił, że z tej summy spłacono dotychczas w gotówce 195,954 „ 44½ „ a stan bierny okazuje się przeto z końcem października 1861 w summie 165,701 „ 13½ „

W końcu nadmienia się, że według preliminarza na rok administracyjny 1862 wynosi roczny dochód 121,682 „ — „ wydatek zaś 94,782 „ — „ przeto okazuje się nadwyżka 26,900 „ — „

Z tego przyzwolono na budowanie zakładu w roku 1862 20,000 złr. wal. austr.

Jak już wyżej wspomniano, założył hrabia Skarbek Dom ubogich i sierot, i przeznaczył swój majątek na wybudowanie, urządzenie i utrzymanie tego zakładu.

Fundacya może dopiero wtedy wejść w życie, gdy budowa gmachu zakładu i samo urządzenie zakładu będzie ukończone.

Gdy w skutek powyższego reskryptu z dnia 27. marca 1850, l. 15752 zarząd fundacyi przez administracyę rządową objęty został, przedłożył były Wydział stanowy w sprawozdaniu z dnia 1. kwietnia 1850. l. 139 Prezydium krajowemu ułożony przez Radę Administracyjną projekt do instrukcyi dla Kuratora fundacyjnego i dla Rady Administracyjnej.

Ponieważ czynności Kuratora fundacyjnego i Rady Administracyjnej, jako organu kontrolującego obrot majątku fundacyjnego aż do wprowadzenia w życie fundacyi, były zawieszony, przeto Prezydium krajowe zastrzegło sobie poddanie pod rozbiór tej instrukcyi dopiero, gdy nadejdzie chwila, w której Kurator w przeznaczone mu działanie bę-

dzie mógł być wprowadzony, i Rada Administracyjna będzie mogła być ustanowioną.

Po takim wyłuszczeniu rzeczy ze strony Delegowanych c. k. Namiestnictwa, Delegowani Wydziału krajowego złożyli ze swojej strony następujące oświadczenie:

„Jeżeli w powyżej rozwiniętem zdaniu wychodzono z twierdzenia, że w mowie będąca fundacya nie weszła jeszcze w życie, tedy Wydział krajowy nie może zgodzić się na ten sposób zapatrywania się.“

„Wprawdzie zakład nie rozpoczął do tych czas czynności swojej, i to może nastąpić dopiero po wypełnieniu materialnych robót przygotowawczych (budowli i t. d.), tudzież po ustanowieniu jej Dyrekeyi, urzędników i slug; wszakże wejście w życie fundacyi samej nie jest temi, lecz weale innemi momentami zawarunkowane. Skoro cel fundacyi dokładnie jest określony, środki przeznaczone, organizm administracyjny obmyślony, i to wszystko w sankeyonowanym najwyższą uchwałą dokumencie jest ustanowione; tedy nie można fundacyi uważać inaczej, tylko jako w życie weszłą, i może być mowa tylko o urzeczywistnieniu jej celów przez założenie i odpowiednią fundacyi działalność zakładu.“

„Tylko wtedy, gdyby niektóre z wyżej wspomnianych warunków dopiero miały być załatwiane, gdyby n. p. cel nie został był ściśle określony, albo administracya dokładnie nie była ustanowiona; tylko wtedy mogłoby mieć miejsce wdanie się właściwej władzy rządowej w tym kierunku, ażeby widoczne luki uzupełnić, a fundacyę do owego stopnia rozwoju doprowadzić, na którym się fundacya Skarbka już dawno na mocy swego dokumentu fundacyjnego znajduje.“

„W obecnym położeniu rzeczy, gdy zakres działania organów fundacyjnych, tudzież wpływ Rządu bardzo dokładnie są odgraniczone, odpada również konieczność, jakoteż według zdania Wydziału krajowego, uprawnienie administracyi rządowej do przekraczania granic ściśle, i to za najwyższą sankeyą zakreślonych.“

„Że sam Fundator swoją fundacyę, a mianowicie od czasu najwyższego zatwierdzenia jako w życie weszłą chciał mieć uważaną, to wynika z postanowienia §. 5. dokumentu fundacyjnego aż nadto jasno; inaczej bowiem nie byłby zastrzeżonego na czas życia swego wyjątku od ustanowionych względem administracyi majątku fundacyjnego zasad w dokumencie fundacyjnym zamieścić.“

„Z rozwiniętem zdaniem, jako ta fundacya może dopiero wtedy wejść w życie, gdy budowla i urządzenie zakładu będzie ukończony, nie mogą się Delegowani pogodzić; bo jedno i drugie jest zawarunkowane nie tylko celem fundacyi, lecz także sposobem, w jaki do jej urzeczywistnienia dążyć należy, i w tym ostatnim względzie mogą tylko statuta regulamina i instrukcyje być temi postanowieniami, które według fundacyi nie zostały jeszcze do skutku doprowadzone, a okoliczność, czyli Wydział krajowy, czyniące użytek z służącego sobie według §. 10. prawa nie ujrzy się może w położeniu proponowania zmian w samych nawet statutach, które przez wysoki Rząd za stosowne uznane będą, nie jest jeszcze zupełnie niewątpliwą; i w takim przypadku, dającym się łatwo przewidzieć, mogłyby koszta na wielką budowę użyte, okazać się tem mniej usprawiedliwionemi, ile że rozpoczęcie takowej nie ma żadnej na akcie fundacyjnym opartej podstawy.“ (Ciąg dalszy nastąpi.)